Reisverslag Rügen 2015

Voorwoord:

Het door ons bezochte gebied (Rügen en Nationalpark Vorpommern)

In 2006 werd voor het eerst van onze verenigingsgeschiedenis een meerdaagse excursie georganiseerd naar het Noordduitse eiland Rügen. Indertijd hebben 17 personen aan deze enerverende excursie deelgenomen. Op veler verzoek hebben we van woensdag 16 tot en met zondag 20 september 2015 opnieuw dit vogelrijke eiland met een bezoek vereerd. Enkele weken voorafgaand aan het vertrek werd al een voorproefje gehouden op deze reis met wat beelden uit het verleden. Daarbij werden tevens een aantal zaken op elkaar afgestemd.

Rügen staat bekend om z'n grote aantallen kraanvogels, die zich hier rond deze tijd massaal verzamelen. Het (schier) eiland ligt aan de Oostzee en bezit veel landschappelijke variatie. Zeearenden zijn soms van dichtbij jagend boven het water te observeren.

Rügen staat bekend om z'n grote aantallen kraanvogels foto Wim Wijering

Daarnaast vormen intieme dorpjes, hunnebedden en historische lanen een groot contrast met erfenissen uit de tijd dat Oost en West Duitsland nog gescheiden waren.

Veel vogels doen op de trek Rügen aan. Het eiland oefent op vogelliefhebbers dan ook een grote aantrekkingskracht uit. Aan de trip naar Rügen medio september hebben dit jaar maar liefst 27 leden en donateurs deelgenomen. Noodgedwongen hebben we de deelnemers in 2 groepen moeten opsplitsen. Namelijk in die van Wim W. en Jan N. U zult begrijpen dat er naast het intensief speuren naar vogels, ook aandacht is besteed aan een aantal culturele bezienswaardigheden. Indrukken van onze (natuur)belevenissen, gepaard gaande met de nodige gezelligheid, treft u hierbij aan.

Woensdag 16 september 2015:

We verzamelen ons bij het vm gemeentehuis foto Wim Wijering

We verzamelen ons om 07.00 uur bij het voormalige gemeentehuis te Weerselo. De begroeting is allerhartelijkst. Helaas blijkt op dat moment dat onze oudste deelneemster op het laatste moment heeft moeten afhaken door een ongelukje tijdens de fitness. Enkele dagen eerder had een andere deelnemer zich ook al afgemeld in verband met knieklachten. Met deze twee erbij zouden we zelfs met 29 personen zijn afgereisd.

Nadat alle benodigdheden zijn in- en overgepakt, vertrekken we een kwartier later richting Oosterburen. Het is bewolkt en het regent licht. De weersvoorspellingen voor de komende dagen zien er echter redelijk gunstig uit. Onderweg klaart het al een beetje op. Bij de afslag Lotte wordt de eerste grote zilverreiger gesignaleerd en een poosje later wordt een (dode) vos gemeld. Later komen we er nog eens 4 tegen; allemaal verkeersslachtoffers. Ook een steenmarter en een das is kennelijk geen lang leven beschoren.

De 1e stop bij Raststätte Grundbergsee foto Jan Grootelaar

De 1e stop wordt ingelast bij "Raststätte Grundbergsee", even voorbij Bremen. Ondanks een keurig routeschema en een goed werkende Tom-tom ziet de chauffeur van auto 4 (Henk) kans om deze pitstop te missen. Een andere deelnemer (Marcel) laat bij het horen van deze berichtgeving van schrik of van (leed)vermaak zijn koffiekopje vallen, hetgeen hem prompt een verwonding oplevert. Op de achtergrond laat een raaf zich horen. Dat moet welhaast een voorteken zijn voor nog meer naderend onheil.

En jawel hoor. De 2e chauffeur, die de "mist in gaat" is de chauffeur van auto 8 (Paul). We zien 'm nabij Hamburg, ondanks a. het geknipper van onze kant; b. de aanwezigheid van een perfecte routebeschrijving en c. de Tom-tom ~ recht voor zich uitstarend ~ volledig de afslag Lübeck missen. Op de kaart zien we dat er vanaf dat moment een omweg van zeker 100 km moet worden gemaakt. Geruime tijd later wordt er door de inzittenden van deze auto gemeld dat men een "attractievere route langs de kust" is gaan volgen en aan het sightseeën is geslagen. Hoe zo, smoes…… Waarom niet gewoon gezegd: "Hoe konden we zo stom zijn!". Vele uren later dan alle anderen arriveren ze "voor straf" dan ook pas op ons gemeenschappelijke logeeradres.

Ons logeeradres: Feriën-Residenz am Nationalpark in Volsvitz foto Wim Wijering

Circa 40 kilometer voor Wismar worden er 2 ooievaars in een weiland gespot en later nog eens twee. Daarna duurt het niet lang meer voordat we aanleggen voor een tweede pitstop: Raststätte Fuchs-berg. Gelukkig weet de chauffeur van auto 4 de weg naar deze parkeerplek wel te vinden. En passant krijgen we te horen dat de chauffeur van auto 5 (Willy) ook de afslag bij Lübeck heeft gemist, maar evenwel op tijd kans heeft gezien om op zijn schreden terug te keren.

Het is inmiddels 12.40 uur. We maken ons op voor de laatste 160 km naar Volsvitz (gemeente Gingst) op het eiland Rügen.

Amper onderweg de eerste rode wouwen foto Wim Wijering

Amper onderweg krijgen we de eerste rode wouwen te zien. In korte tijd zien we er drie. Ook een vijftal buizerds wordt genoteerd, evenals een vrouwtje blauwe kiekendief. Niet veel later wordt op een akker de eerste grote groep kraanvogels gesignaleerd. Gedurende de lange reis (circa 7 uur) is het speuren naar vogels een leuk tijdverdrijf. Het levert naast de reeds genoemde soorten o.a. ook nog: Grote Canadese gans, sperwer, torenvalk, kievit, bonte kraai en knobbelzwaan op. We zien eveneens diverse reeën en warempel een levende vos.

Als we de nieuwe brug bij Stralsund zijn overgereden en ons officieel op Rügens grondgebied bevinden, zien we overal om ons heen grote groepen kraanvogels. Dat belooft wat te gaan worden! Meteen wordt ook al een overvliegende (late) gierzwaluw gesignaleerd. Het enthousiasmegevoel neemt zienderogen toe, ook al miezert het nog steeds een beetje. We herkennen nog veel routeonderdelen van 9 jaar geleden. Er lijkt niet zo veel te zijn veranderd.

We nemen onderweg contact op met de huismeester (Herrn Weckmüller) van ons verblijfadres: Feriënresidenz am Nationalpark (Ummanz) in Volsvitz. Hij is gelijktijdig met ons tegen kwart voor drie ter plekke. Nadat de nog altijd prima en degelijk ingerichte appartementen zijn ingedeeld, blijkt dat er voor heel veel deelnemers (22) geen bedlinnen is.

Meteen al een een overvliegende late gierzwaluw foto Wim Wijering

Onze bereidwillige huismeester ziet evenwel kans om 70 km verderop alsnog het ontbeerde te regelen. Als hij terugkeert is het gestreken beddegoed zelfs nog warm. Verder blijkt één der vierpersoons appartementen een tweepersoons appartement te zijn. Daarnaast treffen we in alle appartementen "Doppelbetten" aan. Met wat creativiteit wordt dit probleem ook snel "*gelöst*", omdat ons reisgezelschap verschillende echtparen telt.

Johan, Annemarie, Jan P. en Hermie belasten zich al snel met het doen van inkopen in het naburige plaatsje Gingst. Zij zijn gespecialiseerd in "grootschalig" boodschappen doen. Tijdens onze jaarlijkse excursies naar Schiermonnikoog kwijten drie van hen zich ook altijd van deze taak. Bovendien: "Never change a winning team". Laurents en Wim brengen alvast een bezoek aan Erlebnis Bauernhof Kliewe in Ummanz, waar we de komende dagen de avondmaaltijd gaan nuttigen. De vooraf gemaakte afspraken met de eigenaar worden daar persoonlijk nog eens herbevestigd. Henk, Silvia en José richten daarnaast op voorhand voor hetgeen gaat komen, hun appartement in als "conferentiekamer".

Al gauw massa's goudplevieren foto Wim Wijering

De overige excursiegangers speuren intussen in de buurt rond naar onze gevleugelde vrienden. Dat levert al gauw massa's boerenzwaluwen, goudplevieren, kraanvogels, knobbelzwanen en spreeuwen op.

Verder worden er wat watersnippen en een smelleken opgesnord. Door Jan G. (wie anders) worden zelfs al de eerste 2 zeearenden gespot. De meegebrachte telescopen doen bij dit alles goede diensten. Op een akker foerageren verder honderden kwikstaarten. Het zijn vooral veel witte kwikstaarten, maar toch ook tientallen gele kwikstaarten, met daartussen geelgorzen, ringmussen en vinken. Het geheel gaat op de wieken als een 2e smelleken tussen al deze vogels doorschiet. Op ons "thuishonk" zijn tapuit en zwarte rood-staart present. Jammer genoeg werkt het weer op deze eerste dag niet erg mee. Gaandeweg is het namelijk steeds harder gaan regenen. Dat levert op deze dag nog wel een mooie shot op van een reegeit met haar 2 uit de kluiten gewassen kalveren.

Reegeit met haar uit de kluiten gewassen kalveren foto Laurents ten Voorde

Ondanks de rijkelijk gevulde lunchpakketten, die van huis zijn meegenomen, begint tegen half acht 's avonds het buikje aardig te rammelen. De meesten van ons zijn immers gewend om tussen 17.00 en 18.00 uur de warme maaltijd te nuttigen. Op weg dus naar "Geflügelhof Kliewe" in Mursewiek (Ummanz). Het is maar vijf minuutjes rijden, maar dat pakt duidelijk anders uit. Niemand, behalve Laurents en Wim, weten namelijk de weg er naartoe. Onderweg raken we dan ook maar liefst vijf auto's kwijt, omdat de chauffeurs niet voldoende aansluiten. Men gooit het later op het slingerende weggetje dwars door het donkere bos. Feit is evenwel dat chauffeur 4 kans ziet de verkeerde afslag te nemen. Als kuddedieren rijden de anderen spoorslags achter hem aan. Als blijkt dat dit weggetje ook nog eens dood loopt en er weinig mogelijkheden zijn om te keren, loopt de reistijd aardig op. Ruim 20 minuten later dan afgesproken, arriveren we uiteindelijk met z'n allen bij het restaurant.

Heerlijk toetje na foto Laurents ten Voorde

Op speciaal verzoek wordt een heerlijke visschotel geserveerd, met *Lachs* (zalm), *Zander* (snoekbaars) en *Dorsch* (kabeljauw). Alfons is zo content met het gebodene dat hij alle avonden (als enige) dezelfde visschotel bestelt. Ieder van ons laat zich de maaltijd goed smaken, evenals de grote glazen wijn, bier en wat dies meer zij. De gezamenlijke maaltijd met een heerlijk toetje na, verloopt in de bekende gezellige sfeer van mensen,

die met enige regelmaat met elkaar optrekken. De andere gasten in het restaurant kijken geamuseerd toe. Ze vinden het enigszins rumoerige en zanglustige gezelschap "*aus Holland*" best wel "*lustig*".

Tegen tienen besluiten we de "conferentiekamer", waarbij heel wat stoelen moeten worden versleept, in te wijden. Het individueel afrekenen van het gelag neemt, vanwege een defect pinapparaat evenwel bijna een half uur in beslag. Het is me zo langzamerhand het dagje van de vele incidenten wel. Tegen kwart voor elf komen de meesten nog even "nazitten" in appartement IV. We zitten wel wat krapjes, maar dat mag de pret niet drukken. Er wordt redelijk aan Bacchus geofferd en niet veel later passeren diverse "sterke" verhalen uit 2006 de revue. Ook wordt er ~ en passant ~ nog even gezongen. Op deze dag komt de teller uit op 48 vogelsoorten (in Rügen). Op deze gedenkwaardige dag worden twee nieuwe termen binnen onze gelederen geïntroduceerd, namelijk: HK en GK.

GK kraanvogels foto Wim Wijering

Deze afkortingen staan simpelweg voor "Hele koppel en grote koppel". Bij het zien van hele grote groepen kraanvogels is daarna steevast de term GK gebruikt. Bij kleinere groepen de term HK. Het is al na middernacht als iedereen het warme bedje opzoekt.

Donderdag 17 september 2015:

Vandaag splitsen we ons op in twee groepen, zoals vermeld, de groep van Wim W. en de groep van Jan N. Zoals we gisteren al aan den lijve hebben ervaren, werkt het nu eenmaal niet om met acht voertuigen achter elkaar aan te rijden. Beiden kennen het eiland Rügen en omliggend gebied vanuit eerdere bezoeken. Vooraf hebben zij met elkaar globaal het programma doorgesproken voor deze dag. Tegen achten staan de meesten te trappelen om Rügen te gaan verkennen.

De Verenigingsvlag en de Twentse vlag worden opgehangen Foto Gerald Braak

Voordien heeft eenieder in zijn / haar eigen appartement van een heerlijk ontbijt genoten en een lunchpakket samengesteld. Zoals ook de dagen daarna zijn er kennelijk horloges

en wekkers in omloop met andere tijden. Steevast vertrekken we dan ook pas een half tot een heel uur later. Jammer!

Vóór vertrek worden zowel de Verenigingsvlag als de Twentse vlag op onze Hollandse enclave in Volksvitz opgehangen. Het moet gezegd: Dat is wel eens met een wat groter eerbetoon uitgevoerd. Het vroege tijdstip en het ontbreken van een vlaggenstok zal hieraan wellicht debet zijn geweest. Omdat we onafhankelijk van elkaar op pad zijn gegaan, volgt hieronder respectievelijk het relaas van de groep van Wim W. (groep I) en daarna die van de groep Jan N. (Groep II).

Groep I:

Het eerste deel van onze dag-tocht gaat via Volsvitz, Gingst, Dreschvitz, Garz richting Gross Schoritz. Daar wordt onze eerste stop ingelast bij de Garzersee, een binnenwater waar we een tijdje onze ogen en oren goed de kost geven. Op het water dobbert een groot aantal eenden en

Onze eerste stop bij de Garzersee foto Wim Wijering

andere watervogels, waartoe vooral veel wilde eenden, maar daarnaast zijn ook soorten als tafel-, kuif- en krakeend, brilduiker, pijlstaart en een GK grauwe ganzen en knobbelzwanen aanwezig. Ook worden de eerste dodaarsjes ontdekt. Hier vliegen, net als in Volsvitz, veel boeren-zwaluwen rond met daartussen zelfs nog een enkele oeverzwaluw. Even later laat een waterral zich horen en vliegen er groepjes kraanvogels over. Over het weer hebben we geenszins te klagen. Er is slechts lichte bewolking en vooral veel zon. Sommigen van ons lopen zelfs in de korte broek rond.

Tweetal zilverplevieren foto Laurents ten Voorde

We rijden vervolgens ongemerkt "het schiereiland" Zudar op en passeren enkele idyllische dorpjes dan wel gehuchten, zoals Maltzien, Poppelvitz en Zicker.

Als we dit laatste dorpje gepasseerd zijn, stoppen we op een open plek bij de Schoritzerwiek. Wederom zien we veel knobbelzwanen. Op circa 100 meter afstand staat een groep kieviten in het water met daartussen een 12-tal bonte strandlopers. Dat begint goed. Niet veel later schuiven ook een 15-tal zwarte ruiters aan, evenals een tureluur, een groenpootruiter en een 2-tal zilverplevieren.

Zeker 15 foeragerende grote zilverreigers foto Laurents ten Voorde

Op de achtergrond horen en zien we ettelijke wulpen en zeker 15 foeragerende grote zilverreigers. Plots ontstaat er beroering binnen onze gelederen als er 2 juveniele zeearenden worden ontdekt. De twee zijn even in de lucht, maar nemen daarna plaats op een boompje en op het talud. Met de telescoop zijn ze prachtig te zien. Gerald springt bijkans een gat in de lucht, want het zijn z'n eerste zeearenden!

De fervente vogelaars genieten lange tijd van dit majestueuze duo. De dames in ons gezelschap vermaken zich intussen met het plukken van rozenbottels. We wandelen daarna het aangrenzende bos (Pritzwald) in, waarboven twee raven vliegen. Ze geven luidkeels van hun aanwezigheid blijk. Overal staan paddenstoelen en ook bloeit er nog menig plantje. Iets verderop hopen we een betere blik op te vangen van de beide zeearenden. We zien ze wel wat dichterbij, maar nog steeds te ver ver weg voor goeie shots. Onderwijl vermaken we ons met het bekijken van heel veel smienten en nog veel meer knobbelzwanen. Even wordt gedacht dat er ook een witoogeend tussen zit, maar dat was achteraf bezien meer de wens van de gedachte. Ook kleine- dan wel wilde zwanen worden niet ontdekt. Terug lopend naar de auto's kan Jos de verleiding niet weerstaan om een hoeveelheid pruimen (wilde belsen) te plukken.

Jos kan de verleiding niet weerstaan foto Wim Wijering

Als we weer in de auto's stappen, landen er twee kraanvogels in het ondiepe water. Helaas zijn ze (zoals vrijwel alle kraanvogels) erg schuw en vliegen meteen weer op. We maken ons aansluitend op voor een fikse tocht buiten Rügen. We weten uit het verleden dat er op het vaste land bovenin de deelstaat Meclenburg / Vorpommern waarschijnlijk veel kraanvogels en hopelijk ook diverse zeearenden te zien zullen zijn. We wilen in ieder geval een bezoek brengen aan de bekende kraanvogelslaapplaats in de zogeheten Bockregio. We vervolgen onze route via het plaatsje Zudar, naar respectievelijk Poseritz, Gustow en Stralsund. Onderweg zien we op een akker een gemêleerd gezelschap van kraaiachtigen. Hier zitten roeken, bonte kraaien en kauwtjes gebroederlijk bij elkaar. In Stralsund valt het - vanwege de drukte - niet mee om de 4 auto's bij elkaar en in het zicht te houden. Gelukkig hebben we in auto 1 en 3 walkie-talkies (met dank aan Jan G.) aan boord, zodat we niet dezelfde toestanden krijgen als een dag eerder.

In Bahrhöft zien we o.a. een reuzenstern foto Laurents ten Voorde

Via Parow, Prohn en Klausdorf rijden we door naar het haventje bij Bahrhöft. Daar houden we een korte lunchpauze en zien al gauw een reuzenstern, meerdere grote mantelmeeuwen, enkele zilvermeeuwen, een stormmeeuw en enkele wintertalingen.

Uitkijkend over het water van de Kubitzer Bodden, zien we in de verte verschillende roofvogels vliegen. Gaandeweg worden het er steeds meer. We tellen meerdere buizerds met daarnaast een 2-tal rode wouwen, een bruine kiekendief en maar liefst 5 zeearenden! Jammer dat ze veel te ver van ons vandaan vliegen. Jos ziet als eerste aan de overkant van het water in het riet - op het onbewoonde eilandje Bock - een wroetend wild zwijn. Die verwacht je daar op dat moment niet.

Na ter plekke tussen het vogelen door een heerlijk ijsje te hebben verorberd, rijden we door naar Gross Mohrdorf, waar zich het kraanvogelinformatiecentrum bevindt. Enkelen onder ons vergapen zich aan het geprepareerde kraanvogelpaar met jong en een - aan de zoldering hangende - zeearend. Pas nu kun je zien hoe groot deze "vliegende deuren" daadwerkelijk zijn. Wim laat zich onderwijl een pullover met kraanvogel-opdruk aanmeten.

Heerlijke ijsje tussen het vogelen door foto Gerald Braak

Ook wisselt menige kraanvogelsticker van eigenaar. We blijven niet al te lang, omdat we het liefst zoveel mogelijk "echte" kraanvogels te zien willen krijgen.

Intussen is het weer aan het verslechteren. Het wolkendek trekt dicht. Jammer, want we komen nu net in het gebied, waar we waarschijnlijk veel kraanvogels te zien zullen krijgen. Het duurt niet lang voordat we dan ook de eerste familiegroepjes in het vizier krijgen. Even later volgen grotere groepen, die zich te goed doen aan graanafval in de nabijheid van allerlei strobalen. Het doet enigszins onwerkelijk aan. Aangekomen bij het Beobachtungspunkt Günzer See begint het zelfs een beetje te miezeren. Hier vliegt de ene na de andere groep roepende kraanvogels over ons heen.

Bij beter licht prachtige opnames kunnen maken foto Wim Wijering

Bij wat beter licht hadden we hier prachtige opnames kunnen maken. Een aantal van ons volgt vanuit de verhoogde kijkhut (hoog en droog) de verrichtingen van al deze kraanvogels. Er worden hier ook enkele torenvalken opgespoord. Vanwege het lastige licht krijgen we aanvankelijk een kiekendief op een strobaal niet op naam. Even wordt er gedacht aan een steppenkieken-dief, maar uiteindelijk blijkt het te gaan om een juveniele blauwe kiekendief. Ook niet slecht, toch!

Het volgen van de kraanvogels vanuit de kijkhut foto Wim Wijering

Via allerlei sluip- en binnendoorweggetjes, waarbij nog veel meer kraanvogels worden gespot, parkeren we onze auto's tegen half vijf in een bosperceel, op pakweg 800 meter van de "Beocbachtungs-hütte" bij Bisdorf / Grosser Werderinsel. Van hieruit heb je zicht op de grootste kraan-vogelslaapplaats in de regio. De ZDF maakte in het recente verleden vanuit deze hut prach-tige opnames van aan-, en overliegende roepende kraanvogels.

"Beocbachtungshütte" bij Bisdorf / Grosser Werderinsel foto Marcel Grunder

Tijdens de wandeling naar dit uitkijkpunt lopen Marietje en Annie voor de anderen uit. Even later zijn ze uit beeld verdwenen. Ze hebben zich verschanst in een op hoge palen staande jachthut. Als we van daaruit vreemde vogelgeluiden horen, komen de ondeugende dames tevoorschijn, waarbij het wankele getimmerte vervaarlijk heen en weer schommelt.

In de observatiehut moet je op tijd zijn, omdat het er soms heel druk kan zijn. Ruim-schoots van tevoren zijn we er echter al. We vermaken ons geruime tijd met het bekijken van de vele honderden borenzwaluwen, met recht een HK. Die doen zich voor de hut boven de rietvelden tegoed aan allerlei laag vliegende insecten. Jan G. ontdekt tussen al die zwaluwen een leucistisch exemplaar.

Onmogelijke opgave om de leucistische boerenzwaluw te fotograferen foto Jan Grootelaar

De vogel is wit met beigebruine tinten. De andere zwaluwen moeten niets hebben van deze "vreemde eend in de bijt". Het arme beestje wordt voortdurend op de huid gezeten. Het is - gezien de lichtomstandigheden en de wendbaarheid van de zwaluw - een onmogelijke opgave om deze op de gevoelige plaat te krijgen. Nochtans willen we u de poging hiertoe niet onthouden. Op enig moment is het opvallende beestje verdwenen en zien we 'm niet meer terug. Het zal toch niet ….. We vangen even later het geluid op van

een boomkikker. Een roepend exemplaar hadden we een dag eerder ook al gehoord bij ons appartementencomplex.

Een meidoornstruikje heeft, voorafgaand aan het kraanvogelgeweld, eveneens onze aandacht. We ontdekken hierin achtereenvolgens groenling, grasmus, tjiftjaf en putter. Daanna richten we onze telescopen op het (schier) eilandje aan de overkant (Grosser Werder). Met de telescoop zien we zomaar ineens een 15-tal edelherthindes verschijnen, niet veel later gevolgd door een volwassen bok met zijn kolossale gewei en trotse houding. Duidelijk is te zien hoe dit imposante dier meer dan normale belangstelling heeft voor de "dames".

Helaas geen fraaie zonsondergang bij de slaaptrek van de kraanvogels foto Wim Wijering

We krijgen daarna niet meer de tijd om aandacht aan het bronstige gedrag van de bok te schenken, omdat de ene na de andere groep kraanvogels uit allerlei richtingen komt aangevlogen en zich verzekert van een goed plekje op de slaappplaats. Het is dan even na half zes. De lucht is op enig moment bezwangerd met kraanvogelgeluiden. Ze zijn van kilometers ver te horen. Je krijgt er gewoonweg kippenvel van. In het eerstvolgende uur komen er steeds meer groepen bij, soms honderden bij elkaar. Op enig moment raak je de tel kwijt. Op het moment van weggaan zijn het zeker 3000 exemplaren. En elke dag schijnen er nieuwe groepen bij te komen. Het is een voorrecht om de unieke ervaring van het aanvliegen van deze majestueuze vogels naar de overnachtingplaats op deze wijze te mogen meemaken. Helaas gaat dit vandaag niet gepaard met een fraaie zons-ondergang. Pas dan zou het helemaal af zijn geweest.

Geflügelhof Kliewe doet zijn naam alle eer aan foto Wim Wijering

Nog helemaal onder de indruk van het prachtige schouwspel wat we zojuist te zien en te horen hebben gekregen, houden we het tegen kwart zeven voor gezien en rijden we terug naar Ummanz, waar we precies op tijd voor de maaltijd arriveren. "Geflügelhof Kliewe" doet op deze 2e avond haar naam alle eer aan. We krijgen volle schalen gebraden kip geserveerd met gebakken aardappeltjes, groente en een lekker toetje na. De stemming is wederom prima. Dit keer treffen we een gemeenschappelijke betalings-regeling. Dat is wel net zo gemakkelijk en bespaart ook nog eens veel tijd.

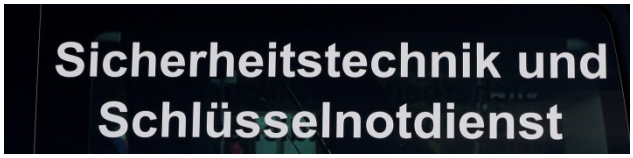

We zijn tegen half elf "thuis". Als we aan de nazit willen beginnen, blijken Annie en Theo de deur van hun appartement te hebben afgesloten, terwijl de (enige) sleutel nog op tafel ligt?!

Schlüsselnotdienst Laurents moest er aan te pas komen foto Wim Wijering

En jawel hoor, ook de huismeester neemt de telefoon niet op. Goede raad is duur. Onze "meesterinbreker" Laurents, ziet na ettelijke pogingen evenwel kans om met een oud ANWB pasje de deur open te krijgen. Het levert hem ogenblikkelijk enkele dikke pakkerds op van de meer dan verontruste bewoonster, die zich al bijna met het idee had verzoend om op de gang of in de auto te moeten gaan slapen.

Het vogellijstje is op deze 2e dag opgelopen tot 95 soorten. Morgen gaan we met zijn allen naar het eiland Hiddensee. Welterusten!

Groep II:

Op het programma staat een autorit kriskras over Rügen en bezichtiging van een aantal bezienswaardige plekken op dit prachtige en Duitslands grootste (schier)eiland in Mecklenburg-Vorpommern, onder de bezielende leiding van onze voorzitter Jan N.

Als eerste een bezoek aan de Nonnensee bij Bergen, een van oorsprong in de ijstijd, zo´n 13000 jaar geleden, gevormd meer. Deze is in de jaren '70 tijdelijke drooggelegd om als weiland dienst te doen. Nadat kapotte pompen niet meer gerepareerd werden, is het meer weer spontaan teruggekomen en met haar de oorspronkelijke flora en fauna.

Een zeearend bij het oprijden van de parkeerplaats foto Marcel Grunder

Het is een grote zeearend die bij het oprijden van de parkeerplaats onze groepsleider Jan N. in extase brengt: "Noa moi toch eens wat seen: Twee zeearenden, nen boonte kreij, en dree zilverreigers". "Nee Jan. Eén zeearend en gen twee. Hes gisteroamd misschien ok iets verkearts droonk'n Jan"? "Oh, is et er mer eentje? Dan mok nog eens better kiek'n." Zo gezegd zo gedaan en dan ……. "Joa doe hes geliek". Hieruit blijkt meteen al het grote verschil met onze andere goeroe Wim W, die voor zover ik mij kan herinneren nog nooit zijn ongelijk heeft (h)erkend, maar dat terzijde.

Een uiterst vriendelijke Duitse man op leeftijd, met een enigszins door de tijd achterhaalde imposante kijker en wandelstok, weet vol trots te melden dat de betreffende vogel in 2002 is geboren en jaarlijks voor nakomelingen zorgt. Hij kent, als toezichthouder, alle broedplaatsen op Rügen van deze imposante vogel. Het zijn er bijna 40 in totaal. Even verderop, richting kijkhut, zien we ook een jonge zeearend, die dit jaar geboren is en een jong van de andere arend is, aldus onze zegsman.

Bij de kijkhut aangekomen blijkt de beklimming ervan net een brug te ver voor Annemarie. Zij laat haar vermoeide lichaam op een zitbank neerploffen, terwijl de anderen boven in de hut genieten van de eenden, duikers en vliegkunsten van enkele torenvalken. Eén van deze muizenvangers hangt zelfs met zijn poten in de waterplanten!?

De anderen genieten van eenden, duikers en torenvalken foto Marcel Grunder

Dan komt opeens moederarend in een rustig tempo recht op onze hut aangevlogen. Een uitgelezen kans om daar in alle rust een prachtige foto van te maken zou je zo denken. Niet echter voor Marcel die zijn imposante fototoestel in alle paniek niet op tijd in de aanslag weet te brengen en daarom een unieke kans laat liggen. Advies aan Marcel: "Houdt de camera altijd in aanslag of doe net als Wim: fotografeer alles wat los en vast zit dan is er altijd wel een foto bij die gelukt is".

Na deze enerverende ervaring is het tijd om in het nabij gelegen plaatsje te genieten van een heerlijke traktatie van Trui: Koffie met koek en slagroom. Nogmaals bedankt Trui het was heerlijk.

Dan gaat het richting Königsstuhl bij Sassnitz, waar ons een stevige klim te wachten staat. Enigszins overbodig staat aan het begin bij een pad - met een stijgingspercentage van meer dan 30 % -

Stevige klim naar de Königsstuhl foto Marcel Grunder

vermeld dat het hier om een wandelpad en geen fietspad gaat. Voor Trui G. geen enkel probleem. Zij weet zich gewapend met loopstokken moeiteloos in de kopgroep van een afbrokkelend peloton te handhaven.

Na een kilometers lange klimtocht uitmondend op een soort plateau, volgt een afdaling via een steile houten trap. En uiteinde-lijk komen we beneden op het strand bij de zee uit

Volop genieten van een prachtig uitzicht over de zee en de krijtrotsen foto Marcel Grunder

en kunnen we volop genieten van een prachtig uitzicht over de zee en de krijtrotsen achter ons. Overigens is er geen vogel te zien. Overal liggen grote stenen op het strand waarvan de mooiste exemplaren door Ans en Trui met graagte worden verzameld. Na de nodige kiekjes te hebben gemaakt, wordt met de terugtocht begonnen.

Waar Annemarie al die tijd heeft gezeten is mij niet bekend. Wellicht heeft ze het plateau nog net gehaald om daar vervolgens te gaan uitrusten.

Het enorme hotelcomplex Prora uit de tweede wereldoorlog is ons volgende reisdoel. Ook hier worden de nodige kiekjes gemaakt. In de hierachter gelegen Oostzee komt Jan N. zijn belofte aan Trui, om voor een verrassing te zorgen, na. Voor wij er erg in hebben heeft Jan zich van zijn kleren ontdaan en maakt hij slechts gekleed in onderbroek een ferme duik in het volgens ons niet al te warme zeewater. Zijn gespierde biodynamisch gevormde goddelijk lichaam, met op de achtergrond een fraaie driemaster en een ondergaande zon, zou menig vrouwenhartje op hol hebben doen slaan. Wel opvallend was dat op een verdwaalde zwarte roodstaart na, er geen vogel meer te bekennen was na de zwempartij van Jan!

Ans en Trui en nu ook de ogenschijnlijk uitgeruste Annemarie gaan verder met het zoeken naar nog mooiere stenen. Ingrijpen bij deze uit de hand gelopen hobby is onvermijdelijk. Een mooier exemplaar gevonden? Dan een andere weg gooien om overbelading van de auto op de terugreis te voorkomen.

Ferme duik in het niet al te warme zeewater foto Marcel Grunder

Wat het hoogtepunt had moeten worden, liep uit op een ware deceptie. Mede dankzij een kwartier durende discussie op straat over een kortere route die een tijdwinst van wel 2 minuten zou opleveren, waren we te laat voor de "invallende "kraanvogels, die

nauwelijks nog te onderscheiden waren in het donker.

Dan maar op naar de eetgelegenheid waar Willie, als notulant van de gespotte vogels, een voor hem ongebruikelijke beginnersfout maakte door als eerste onze soorten aan de andere groep bekend te maken. Zoals gebruikelijk had de groep van Wim weer veel meer soorten gezien en meestal ook nog het dubbele aantal. Jan G. van de andere groep meende zelfs maar liefst 8 zeearenden gezien te hebben. Waarschijnlijk niet wetend dat zeearenden hele grote rondjes maken!

Na penningmeester Henk jarig verklaard en toegezongen te hebben, keren we voldaan terug naar onze appartementen om daar onder het genot van een (fris)drankje gezellig na te kletsen. Kortom het was een zeer geslaagde dag.

Dodelijk vermoeid van het uitrusten foto Marcel Grunder

Oh, ja. Het was opvallend dat zowel Jan P. als Aloys zich, in tegenstelling tot hun gewoonte, opvallend rustig en netjes hebben gedragen en dat Annemarie, dodelijk vermoeid van het uitrusten, toch maar vroeg naar bed is gegaan.

Vrijdag 18 september 2015:

Vandaag staat een gemeenschappelijke trip naar het autovrije eiland Hiddensee op het programma. Hiertoe werd besloten na dagen van tevoren de "*Wettervorhersage*" te hebben geraadpleegd. Daarbij kwam de vrijdag er het beste af. Het gaat vandaag mooi zonnig weer worden, maar wel met wat wind. Iedereen is vroegtijdig uit de veren en gezamenlijk rijden we via Gingst naar Schaprode vanwaar we met de boot van 10.25 uur de overtocht maken naar Neuendorf; één van de 3 dorpjes op het eiland. Een deel van de groep parkeert de auto op een particuliere plek. Hoe zo, parkeerautomaat! Op een stoel bij de ingang staat een geldkistje waarin je 2 euro (daggeld) kunt deponeren. Trui laat zich deze publieksvriendelijke parkeergeldinning niet ontglippen en doet ogenblikkelijk "een duit in het zakje".

We zijn ruimschoots op tijd en besluiten allereerst een bezoek te brengen aan de St Johannes Kirche, een kerkje gebouwd aan het begin van de 13^{e} eeuw. Het prachtige historische kerkje heeft een houten toren en was vroeger een bedevaartsoort voor Mariagelovigen.

Trui doet een duit in het zakje foto Wim Wijering

De binnenzijde van de kerk is rijkelijk versierd met prachtig oud beeldhouwwerk en fraai beschilderde ornamenten, inclusief doopvont. Het is jammer dat we worden "verwelkomd" met een schreeuwende tekst dat men 100.000 euro nodig heeft voor renovatie van de kerk. Het zal Jos ook niet zijn, die even later vanaf de fraaie decoratieve preekstoel "zijn gevolg" toespreekt en begint met de woorden: "Beminde vogelaars". Daarna brengt hij met zijn prachtige bariton-stem Gregoriaans gezang ten gehore, waarvan de tekst ogenblikkelijk door Jan G. op zijn eigen wijze wordt vertaald.

"Beminde vogelaars" foto Gerald Braak

Terwijl Wim de van tevoren bestelde tickets ophaalt voor de overtocht, nemen anderen alvast een kijkje in de haven en noteren achtereenvolgens soorten als: goudplevier, oeverloper, huiszwaluw, aalscholver en grote mantelmeeuw. Vier van ons hebben een eigen fiets bij zich en voor 23 anderen is een fiets gehuurd op het eiland. Het is maar goed dat we vooraf tickets hebben besteld, want voor tientallen anderen is er geen plek meer op de boot. Zij blijven dan ook teleurgesteld op de kade achter.

Pakweg een half uur later meren we aan en krijgen bij de plaatselijke *Fahradverleih* gele fietsen "aangemeten". Eenieder is vanaf dat moment vrij om op zijn of haar manier van het eiland met zijn mooie witte huisjes te genieten. De enige voorwaarde is dat we om 18.00 uur retour moeten zijn om met de boot van 18.10 uur terug te kunnen varen. In verschillende groepjes gaat het gezelschap vervolgens uiteen.

Op het eerste gezicht is het eiland niet erg vogelrijk. In voortraject blijft de oogst dan ook beperkt tot gewone soorten als spreeuw, grote mantelmeeuw, torenvalk, buizerd, staartmees, roodborst, kool- en pimpelmees, wilde- en krakeend en Canadese gans. Een poosje later nemen we een fraai stukje heidelandschap in ogenschouw.

Fraai stukje heidelandschap foto Wim Wijering

Met uitzondering van een overvliegende sperwer is hier op vogelgebied echter ook weinig te beleven. Als we even later bij een plasje stilstaan om te bekijken wat daarop te zien is, springt een groepje tegemoet komende fietsers "*vom Fahrad*" en wijst druk gebarend naar de grond. Als we door hebben waar het om gaat, zijn we net iets te laat. Een prachtige adder steekt namelijk de weg over en verdwijnt daarna in de begroeiing. Een snelle fotoshot zit er helaas niet (meer)in.

In het haventje van het dorpje Vitte vermaken we ons een tijdlang met twee foeragerende grote sterns; een oudervogel met een juveniele vogel. De laatste wordt op het water zelfs nog gevoerd. Het is een prachtig gezicht om te zien met welk een kracht deze sterns het water induiken. Daar moeten ze toch koppijn aan overhouden? Uiteraard worden er foto's gemaakt van deze stootduiken. In het dorpje zelf is het erg toeristisch. De terrasjes zitten dan ook behoorlijk vol.

Vermaak met een 2-tal grote sterns foto Johan Drop

Wij besteden aanvankelijk aandacht aan een zilvermeeuw op een paal, die zich gemakkelijk laat vereeuwigen; even later gevolgd door nog voerende huiszwaluwen in een nest aan één van de gevels. Op een andere plek is gaas aan de gevel bevestigd om juist nestbouw tegen te gaan. Dan valt ons oog op een bonte kraai, die zich tegoed doet aan de bessen van een duindoornstruik. De ene na de andere bes wordt naar binnen gewerkt. Je zou toch zeggen dat je van die zure bessen buikpijn moet krijgen! Kennelijk niet dus. Daarna is het tijd voor een korte lunchpauze en een ijsje.

We klauteren aansluitend weer op het stalen ros richting het dorpje Kloster.

Bonte kraai die zich tegoed doet aan duindoornbessen foto Wim Wijering

We zien op verschillende plekken wederom bonte kraaien en (grote) Canadese ganzen. In een slenk wordt een zwarte ruiter en een tureluur ontdekt. Verderop bij een plasje zit een groep van circa 800 goudplevieren. Links en rechts vliegen watersnippen en veldleeuweriken op. Het vogelgehalte neemt gelukkig aanzienlijk toe. Op de weg zit even later een putter en in een bosje scharrelen meerdere tjiftjafs rond en zit er zowaar nog een grauwe vliegenvanger op een uitkijkpost. Dat begint er tenminste op te lijken.

In het dorpje Kloster is het al net zo druk. Veel werkzaamheden vinden hier nog plaats op authentieke wijze, namelijk per bakfiets of met paard en wagen, alhoewel we ook fietsriksja's tegenkomen. Zelf besluiten we door te fietsen, richting duinen en vuurtoren. De weg is erg hobbelig vanwege de betonnen platen uit het verleden en allesbehalve prettig om te fietsen, zeker met allerlei apparatuur om de nek.

Met de vele voetgangers op de weg besluiten we een poosje in de duinen te bivakkeren.

Vuurtoren Dornbusch op het eiland Hiddensee foto Silvia Schepers

We ontdekken hier onder andere zwarte toorts, steenanjer en zelfs nog grasklokjes in bloei. Elders worden leuke planten-soorten gezien als rode ogentroost en strand-duizendguldenkruid. Bovendien zijn overal parasolzwammen te zien.

Henk, Silvia en José ~ en daarna ook anderen uit ons gezelschap ~ volbrengen wel de tocht naar de Noordelijke vuurtoren (Dornbusch), waar ze een lekker bakkie koffie nemen met een S*tormbeutel;* een luchtige soes met *Sanddornsauce* (duindoornsaus) en veel slagroom.

Zij hebben daar bovendien lekker lang van het zonnetje kunnen genieten. Jan N. en een deel van zijn gevolg houden het hier evenwel niet voor gezien en gaan nog een stapje verder tot helemaal het noordelijkste puntje van het eiland (Enddorn).

Daar stuiten ze op een labyrint, ontstaan of gemaakt van zwerfkeien. Hun inspanningen zijn niet vergeefs, want het levert op de Oostzee nog enkele leuke soorten op als roodhalsfuut, eidereend en middelste zaagbek.

Zelf rijden we vanwege de drukte niet door naar de vuurtoren, maar keren op enig moment om en proberen ons geluk te beproeven aan de andere kant van het eerder genoemde plasje.

Komst van een sperwer foto Wim Wijering

We krijgen nu een veel beter zicht op de grote groep goudplevieren, die even later opvliegt, maar daarna ook weer neerstrijkt. Waarschijnlijk ligt de oorzaak hiervan in de komst van een sperwer. Met de telescoop worden verder soorten opgespoord als: groenpootruiter, wintertaling, paapje en een groepje van 15 bonte strandlopers. Er zitten hier ook veel aalscholvers en kleine mantelmeeuwen. Verder spotten we hier ook een groep van circa 25 geelgorzen, nogal wat graspiepers en wat putters. Als we even uitgevogeld zijn, bestuderen we in de nabijheid meerdere vlindersoorten, waartoe kleine vos, distelvlinder, kleine vuurvlinder, hooibeestje, atalanta en geaderd witje. Marcel weet elders nog een gehakkelde aurelia en een klein koolwitje op de gevoelige plaat vast te leggen. We vermaken ons verder met de aanwezigheid van een grote groene sabel-sprinkhaan.

Vermaak met een grote groene sabelsprinkhaan foto Wim Wijering

Op een ander plekje op het eiland krijgen andere leden van ons gezelschap te maken met een prachtig schouwspel. Een boomvalk zit op circa 5 tot 10 meter (sommigen hebben het over 3 meter) op de grond een prooi, vermoedelijk een libel, op te peuzelen. Jammer genoeg is er niemand, die een geschikte camera bij de hand heeft of alert genoeg is om dit tafereeltje vast te leggen. Zo vaak krijg je immers niet zo'n unieke kans om een snelle jager als deze goed te bekijken, laat staan te portretteren. Het lijkt er op dat het beestje absoluut niet schuw is. Even later vliegt hij op en gaat iets verder op een paaltje zitten.

Boomvalk met een mobieltje op de foto gezet foto Silvia Schepers

Met een mobieltje wordt alsnog een opname van deze prachtige roofvogelsoort gemaakt. Als een groepje wandelaars, die geen oog heeft voor de vogel, van de andere kant komt, houdt de boomvalk het helaas voor gezien. Naar zeggen is het een "spannend" fietspad, waar ook een schaapskudde met herder wordt gezien en een kleine vuurtoren (*Süder Leuchtturm*) aan ligt.

Jan H. ontdekt langs een wandelpad een heuse mestkever. Gezien alle verhalen , die over zo'n beestje in omloop zijn, neemt hij de proef op de som en zoekt in de directe omgeving wat harde schapenkeutels en breekt deze in stukken. En jawel hoor, de kever

doet even later zijn naam alle eer aan en begint een stukje schapenmest te bewerken tot het een mooi bolletje wordt. Twintig minuten lang zit Jans' gezelschap gebiologeerd te kijken naar de verrichtingen van het beestje. Zelfs het wegrollen van het mestbolletje met de achterpoten heeft op heel wat aandacht mogen rekenen.

20 minuten durend mestkeveronderzoek foto Marcel Grunder

De middag is al een tijdje gevorderd als we besluiten langs het strand aan de westzijde van het eiland terug te fietsen. Het is een mooi gezicht met al die golfbrekers. Veel dagjesmensen kijken op van die fietsende vogelaars met al hun appratuur "om de nek". Ze zijn dat hier kennelijk niet gewend. Gerald deelt onderwijl (hele) zoute dropjes uit. Dat doet ons gezelschap even later besluiten om onderweg te stoppen bij "Biergarten "Heiderose". Zelfs Wim, die normaliter geen bier drinkt, besluit vanwege de zoute drop, een pintje mee te drinken. Als hiervan een foto is gemaakt, krijgt deze gelijk het predicaat "zeldzaam" mee.

Jan G. veinst tegenover de serveerster dat zijn vinger bekneld is geraakt bij het aanschuiven van twee tafels op het buitenterras. Bij het ophouden van de zogenaamde zere vinger horen we hem tegen de jongedame zeggen: "*Küsschen drauf?* " De dame in kwestie gaat hier echter niet op in, maar er is wel zoiets van hilariteit te bespeuren. Jan H. is ook aardig op dreef als hij wat "Hoekse" uitdrukkingen de wereld in slingert, zoals: a. een wesp met bijverschijnselen en b. een timmerman met plankenkoorts. Hij tovert er nog wel een aantal meer uit de hoge hoed, maar je kunt nu eenmaal niet alles onthouden. De stemming is sowieso opperbest. Wat wil je ook na zo'n heerlijke dagje fietsen.

Zeldzame foto van een bierdrinkende Wim foto Jan Grootelaar

In Neuendorf treffen we alle anderen weer. Het merendeel zit inmiddels ook op het terras en heeft het zo te zien prima naar de zin. We horen allereerst het verhaal van de boomvalk aan, terwijl er ook waarnemingen worden gemeld van middelste zaagbek en eidereend. We horen dat er gefantaseerd is over een uitstervend ras binnen onze

vereniging; de zogeheten vogelaar. Daar moeten we heel zuinig op zijn, zo kwam naar voren. Aloys zou in de toekomst in gebalsemde vorm (naar de mening van anderen) een geschikte kandidaat kunnen zijn, te bewonderen in het museum Natura Docet. Hoeveel drank er bij deze hersenspinsels al genuttigd is, wordt niet geheel duidelijk.

Even later leveren ook wij de fietsen in. Niemand heeft gelukkig een lekke band of andere problemen met de tweewieler gehad. Omdat er nog wat tijd over is, struinen we in de buurt van de haven nog wat rond. Dat levert met uitzondering van wat aalscholvers, zilvermeeuwen en bonte kraaien geen bijzonderheden op. Marcel ziet echter nog wel kans om een stinkende kortschildkever (zo heet het beest nu eenmaal) in dreighouding op de foto te krijgen.

Stinkende kortschildkever in dreighouding foto Marcel Grunder

Nadat er wat karakterkopjes van enkelen onzer zijn gefotografeerd, waartoe Annemarie met haar nieuwe muts, keren we tegen kwart over zes terug naar de vaste wal. De laagstaande zon biedt de fotografen onder ons nog mogelijkheden tot het maken van enkele mooie afsluitende plaatjes. In Schaprode kan verder nog een graspieper worden genoteerd. Een deel van de groep denkt door snel te vertrekken wellicht nog een deel van de slaaptrek van kraanvogels mee te maken. Helaas blijkt het daarvoor net iets te laat te zijn. Wel zien ze bij de observatiehut in Ummanz nog 3 jagende vossen. Zelf stoppen we onderweg nog even voor het vereeuwigen van een mooie zonsondergang.

’s Avonds bij onze “vaste eetgelegenheid” krijgen we een “G*rill Platte*” voorgeschoteld wat er na zo’n intensieve dag goed ingaat. Het is als steeds weer erg gezellig. Alles gaat “schoon” op. We doen de kok dan ook alle eer aan. Er wordt gewoontegetrouw flink gezongen tot groot vermaak van het bedienend personeel. Tussen de hap en de snap door worden de vogellijsten van beide groepen nog eens nagelopen. Stel je voor dat er een soort wordt vergeten!

De bekende “laatslapers” zijn na afloop wederom in de gebruikelijke conferentiekamer te vinden. Als te doen gebruikelijk wordt er weer flink gesteggeld. Als je al zoveel jaar met elkaar optrekt kent iedereen elkaar door en door. Ook vandaag is het al weer ver na middernacht voordat iedereen er in ligt. Het vogellijstje is intussen opgelopen tot 111 soorten.

Zaterdag 19 september 2015:

De dag begint met een fraaie zonsopkomst. Vandaag splitsen we ons wederom op. Johan komt vertellen dat hij vannacht tegen 05.00 uur wakker is geworden van een roepende bosuil (soort 112). Ook wordt onze eerste gaai (soort 113) gesignaleerd. Dat begint alvast goed. De vaste bewoner bij onze appartementen, de zwarte roodstaart, is ook

Fraaie zonsopkomst met zicht op Gingst foto Laurents ten Voorde

vandaag weer van de partij. Op de achtergrond is ook al meteen een raaf te horen.

Voordat we onze uitvalsbasis verlaten, worden er eerst nog wat boodschappen ingeslagen. De bakkerij is al om half acht open. We zien deze keer kans om heel wat gesneden brood in te slaan. Dat is geen vaste waarde op Rügen. Meestal moet je het vrij stevige brood zelf snijden.

De meesten van ons zijn dat (niet meer) gewend. We moeten twee keer rijden, omdat de supermarkt om 08.00 uur open gaat. De rest vermaakt zich intussen met het bekijken van enkele reuzenbovisten in de tuin van de overburen. Anderen zien vele honderden spreeuwen en kraanvogels vertrekken vanaf de slaapplek in Ummanz. Jan N. maakt vandaag met zijn groep, dezelfde tocht als die wij donderdag hebben gemaakt. Zelf rijden we via Gingst en Kluis naar Bergen. Onderweg zien we grote groepen kraanvogels op de velden staan. Ze staan redelijk dichtbij de weg. Het is echter te gevaarlijk om te stoppen.

Onze eerste halte is de Nonnensee onder de rook van Bergen. Het is er behoorlijk veranderd. Naast natuurliefhebbers heeft men het terrein namelijk ook toegankelijk gemaakt voor fitnessbeoefenaars en recreanten. De uitkijktoren op het terrein blijkt bovendien te zijn verplaatst. Het is een fikse wandeling om er te komen. We zien wel meteen al een prachtige bruine kiekendief. Niet ver uit de buurt zitten tientallen aalscholvers op kale takken. Ze schijten de boel zodanig onder dat er geen blad meer aan de boom zit. Onderweg komen we dezelfde spraakzame natuurliefhebber tegen, waarmee groep II twee dagen eerder ook reeds kennis heeft gemaakt. Hij blijkt een ware specialist te zijn, die al 40 jaar achtereen de zeearendpopulatie op Rügen bijhoudt. Volgens hem zouden er dit jaar maar liefst 34 paar zeearenden op Rügen hebben gebroed, die in totaal 38 nesten (waarvan 4 wisselnesten) in gebruik hebben gehad. Met zijn meerdere functies hebbende wandelstok wijst hij ons *Haargenau* de plek aan, waar op dat moment één van de zeearenden bij de Nonnensee zit. Het blijkt te gaan om een juveniele vogel.

„Günther Horst“ foto Wim Wijering

Omdat we de zeearendliefhebber niet naar zijn naam hebben gevraagd, geven we hem vanaf dat moment de naam "Günther Horst". Wij verdenken de andere groep ervan dat zij "Günther" over onze komst hebben verwittigd. Hij stond echt een beetje op ons te wachten.

Vrouwtje grauwe klauwier foto Wim Wijering

Vanaf de uitkijktoren zien we even later met de telescoop ook een tweede zeearend. Dit betreft een adult exemplaar; waarschijnlijk het geringde vrouwtje uit 2002. Het beest zit daar maar te zitten. We speuren dus zelf maar de Nonnensee af en zien al gauw meerdere grote zilverreigers met daarnaast verschillende tafel, kuif-, krak- en wilde eenden.

Ook zitten er maar liefst 8 dodaarsjes bij elkaar. Tot onze verrassing duikt er plots boven in wat rietstengels een vrouwtje grauwe klauwier op. Het beestje vliegt vanuit het riet naar de bosjes en weer terug. Van bovenaf kunnen we de verrichtingen van dit beestje mooi volgen. Op de achtergrond laat een goudvink zich horen en links en rechts zingen tjiftjafs. Omdat we nog een intensief programma voor de boeg hebben, blijven we niet al te lang. Wim verlaat als één van de laatsten de uitkijktoren. Als we nog maar 5 minuten weg zijn, hoor je 'm roepen: "Zeearend, zeearend". En jawel hoor. Daar komt in een trage vlucht met zijn brede vleugels het vermoedelijke zeearendvrouwtje aangevlogen. Snel wordt de "tele" geschouderd en kunnen er wat opnames worden gemaakt, voordat de vogel achter de bomen verdwijnt. Wim rent terug om nog wat meer shots te kunnen maken, maar ziet tot zijn afgrijzen dat de vogel pal over de uitkijktoren heen vliegt. Grrrr; waren we nu maar vijf minuten langer gebleven!!

Waren we maar 5 minuten langer gebleven foto Wim Wijering

Na voor vandaag ook groenling en buizerd te hebben aangevinkt en te hebben getankt, zetten we via Lietzow koers richting Sassnitz. Eén der onzen wil graag de U-boot, die daar in de haven ligt, van nabij bekijken. Na een klein eindje te zijn omgereden, bereiken we het havencomplex, waar we in het verleden vrij rond konden rijden en zeevogels konden bekijken. Alles blijkt echter te zijn veranderd. Het is er erg toeristisch geworden, en inherent hieraan: commercieel. Als we de auto's niet direct kwijt kunnen en worden begroet met getoeter van allerlei automobilisten, besluiten we door te rijden naar de

volgende toeristische trekpleister, de "*Königstuhl*" in het Nationalpark Jasmund. Ook hier blijkt even later van alles te zijn veranderd. Het toerisme viert ook hier hoogtij. Er is een grote parkeerplaats aangelegd met allerlei kermisachtige attracties en aanverwante standjes. Het is er beredruk. Niet bepaald het oord voor natuurliefhebbers, lijkt ons. Aangezien we dit culturele erfgoed echter ook op het programma hebben staan, trekken we alsnog de "stoute" wandelschoenen aan, om de 3,5 km naar de krijtrotsen aan de Oostzee te overbruggen. We volgen dwars door de bossen de licht stijgende route.

Dit levert overigens wel enkele "nieuwe" vogelsoorten op, zoals zwarte specht en glanskop. Ook zwarte mees, boomklever en boomkruiper zijn hier present en gek genoeg enkele roepende boomkikkers. Het geluid komt merkwaardig genoeg hoog uit de bomen. We besluiten de route aan te houden met het opschrift "Victoria-sight". We moeten daartoe behoorlijk klimmen en dalen.

Uitzicht op de Königsstuhl is de moeite waard foto Silvia Schepers

Het uitzicht op de *Königstuhl* is echter de moeite waard, alhoewel de foto's niet veel zullen afwijken van die van 9 jaar geleden. Een aantal wil beslist van onderaf de *Königstuhl* nog eens bekijken en daalt af naar het strand met zijn vele vuurstenen, afgezet met krijt. Na wat leuke steentjes bijeen te hebben gesprokkeld en wat foto's te hebben gemaakt, klautert dit deel van het gezelschap weer omhoog. Het andere groepje heeft het zich intussen *bequem gemacht* bij een visstand. Een "*matje*" (broodje zoute haring) gaat er na alle inspanningen best in.

Teruglopend wordt de gehele groep weer herenigd. We zijn dan ettelijke uren verder. Voor degenen, die hier nooit waren, zal deze bezienswaardigheid beslist de moeite waard zijn geweest. Anderen, die het allemaal al eens hebben meegemaakt, vinden het jammer dat we zoveel tijd zijn kwijt geraakt. Bovendien begint het weer gaandeweg te verslechteren. Picknicken doen we nog even op het parkeerterrein en komen er dan al snel achter dat het parkeren in Schaprode een stuk goedkoper is.

We reizen door naar Neu Mukran foto Gerald Braak

We reizen daarna door naar Neu Mukran waar onze hoop gevestigd is op een soort als de parelduiker en wellicht nog wat andere duikers. Parelduikers worden er weliswaar niet gezien, maar wel laten drie roodhalsfuten zich mooi bekijken. Ook zijn hier een aantal futen vertegenwoordigd met daarnaast veel aalscholvers. We zijn eveneens knobbelzwanen, kok-, storm, zilver- en mantelmeeuwen. Terwijl de heren de Oostzee af speuren, vermaken the ladies zich met het zoeken naar mooie stukjes wit bekalkte vuursteen. Marietje zorgt ervoor dat Wims' eega verblijd wordt met een aantal fraaie exemplaren. De lucht ziet er op dat moment heel dreigend uit. Wim ziet nog net, voordat er een enorme hoosbui losbarst, kans om een veldboeketje te maken als reactie op de aardige geste van Marietje.

De lucht ziet er heel dreigend uit foto Wim Wijering

In de stromende regen gaat het daarna naar Prora, waar in de oorlogsjaren Hitler over een lengte van meer dan 4,5 kilometer één enorm aaneengeschakeld hotel heeft laten bouwen om zijn vermoeide soldaten een Kürort aan te bieden. Men zegt "*um sich zu erhohlen vom Krieg*". Over hoogmoedswaanzin gesproken! Het grauwe hotel heeft overigens nooit als zodanig dienst gedaan. Momenteel wordt dit complex bewoonbaar gemaakt voor huurders, die het prettig vinden om zicht op bos en zee te hebben. Het regent op het moment dat wij er zijn, zodanig hard, dat we het immense gebouw slechts kort vanuit de auto kunnen bekijken.

Het 4,5 km lange hotel in Prora foto Gerald Braak

Vanwege het slechte weer besluiten we het programma, mede vanwege een wegomlegging, in te korten. De strandtocht, die we nog in de gedachten hadden, komt daarmee te vervallen. We keren met een enigszins tegenvallend gevoel terug naar Volsvitz. Daar

wordt al snel een kop koffie en thee klaar gemaakt en klaart het weer en de stemming ook weer enigszins op.

Tegen zessen maken we ons op voor het laatste programmadeel, namelijk de slaaptrek van de kraanvogels naar de overnachtingsplek op het nabijgelegen en 20 km² grote (schier)eiland *Mursewiek – Ummanz.* Het eiland maakt deel uit van het *Nationalpark Vorpommersche Boddenlandschaft*. We kijken eerst in de buurt om ons heen, maar we zien nergens kraanvogels. Wel zijn er wat grauwe ganzen te zien en een GK spreeuwen. Als we bij de *Beobachtungshütte* komen is het er al redelijk druk. We kunnen ons herinneren dat we in het verleden anderhalve kilometer verder bij een wit elektriciteits-huisje een uitstekende plek hadden. Omdat we geen verkeersovertredingen willen maken, gaan we er lopend naartoe. Alfons is de enige, die bij de kijkhut achter blijft.

Onderweg snort uit het riet een rietgors (soort 117) tevoorschijn. Vaag horen we in de verte wat kraanvogels en groepen kol- en grauwe ganzen. Aangekomen op de bewuste plek installeren we ons op de dijk en wachten op hetgeen gaat komen. Omdat we mooi op tijd zijn, hebben we nog voldoende licht om wat soorten te spotten. Jos ontdekt al snel enkele bontbekplevieren, Laurents twee zeearenden en Jan G. een ijsvogel op een onmogelijk te vinden plek in de oeverwal. Verder zijn hier onder meer aanwezig: wulp, groenpootruiter, zwarte ruiter, kleine- en grote mantelmeeuw, knobbelzwaan, bruine kiekendief, smient en wintertaling. Gedurende een korte periode zorgt het laatste (helder oranje) licht van de dag voor een prachtig panoramabeeld.

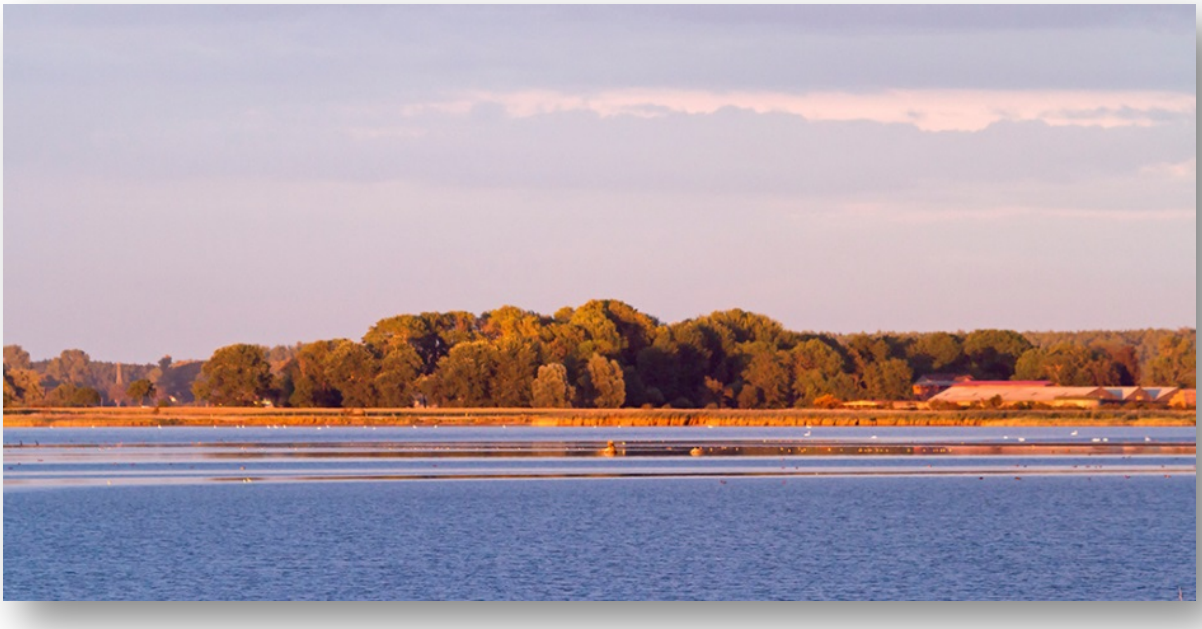

Laat oranje licht over Ummanz foto Wim Wijering

Alhoewel niet goed op de foto te zien, zitten op de grote steen midden in het water twee zeearenden gebroederlijk naast elkaar. Ze laten zich met de vergrootapparatuur prachtig bekijken. Langzaam gaat de zon onder. En dan zien we ze komen - groep na groep -, maar wel totaal vanuit andere richtingen. Er vliegt geen enkele kraanvogel, zoals in het verleden, over en langs ons heen. Lange slierten kraanvogels strijken onderwijl ver weg van ons neer achter de zeearenden. Met de verrekijkers en telescopen zijn ze evenwel goed te zien. Het zijn er echter niet al teveel. Hooguit 1500. Helaas staat de wind verkeerd, zodat de kenmerkende kraanvogelgeluiden niet tot ons komen. Waren we dit keer toch maar bij de observatiehut gebleven! Maar ja, weet alles eens vooruit.

Daar staan we dan op de dijk foto Gerald Braak

Daar staan we dan op de dijk, wachtend op de komst van toch nog wat laat arriverende en overvliegende kraanvogels. Maar het blijft stil rondom ons. Het levert alleen een leuke shot op.

Langzaam keert de één na de ander terug naar de auto. Enkelen blijven achter om a. het thuisfront te bellen en b. om wat opnames te maken van de ondergaande zon. We hadden ons de kraanvogelapotheose vandaag iets anders voorgesteld.

Als we terug zijn bij de auto's zien we toch nog een heel blij gezicht, namelijk die van Alfons. Hij heeft vanuit de kijkhut de aankomst van de kraanvogels prachtig kunnen volgen, inclusief de geluiden.

Opname van de ondergaande zon foto Johan Drop

En dan komt van groep II het ene na het andere verontrustende telefoontje binnen. Strekking: Ze kunnen onmogelijk op tijd zijn voor de maaltijdafspraak. Eén der deelneemsters is namelijk in de schemering verdwaald!! In haar eentje is ze in het bos de verkeerde kant opgelopen. Gelukkig wordt ~ eenmaal terug in de bewoonde wereld ~ een zeer behulpzame eilandbewoonster gevonden, die haar terug brengt naar de meer dan geschrokken metgezellen, die al een zoektocht op touw hebben gezet. Eind goed al goed, laten we maar zeggen.

Het kraanvogeltoetje foto Johan Drop

Op de goede afloop ~ bijna een uur later dan afgesproken ~ wordt er ééntje extra genomen. De kok heeft onderwijl veel moeite moeten doen om de *Entenbrate* toch nog enigszins mals te houden.

De maaltijd is in ieder geval wederom voortreffelijk. Ook nu weer gaat alles "schoon" op. Kennelijk heeft met name Jan N. van alle consternatie berehonger gekregen. Vrijwel onverzadigbaar moeten de schalen steeds opnieuw worden bijgevuld. Yvonne, één der serveersters, loopt zich bijkans het vuur uit de sloffen. Speciaal voor haar wordt ze daarna door ons toegezongen op het refrein van het bekende liedje "Suzanne" van Herman van Veen.

Extra vrolijke gezichten foto Wim Wijering

Omdat het de laatste avond is bij Bauernhof Kliewe, heeft de kok extra zijn best gedaan op het toetje. Hij heeft voor ons, als vogelliefhebbers, een speciaal kraanvogeltoetje gemaakt, wat weliswaar meer weg heeft van een knobbelzwaan, maar prima smaakt. Na afloop wordt de bediening uitvoerig zowel woordelijk als stoffelijk bedankt voor de goede zorgen, hetgeen extra vrolijke gezichten oplevert.

De geschiedschrijver van groep II is kennelijk zo vermoeid geraakt van het schrijven van één verslagonderdeel dat er pas recentelijk na wat navraag bij Marcel nog wat belevenissen tot ons zijn gekomen.

Op deze dag heeft groep II, zowel op Rügen als op het vasteland, totaal geen last gehad van enigerlei regen. Hoe plaatselijk kan het zijn! Zij hebben, net als wij twee dagen eerder, ook een bezoek gebracht aan de Schoritzerwiek en Zudar.

Gehakkelde aurelia foto Marcel Grunder

Daar is een wandeling gemaakt, waarbij veel aandacht aan vlinders is besteed. Onder meer distelvlinder en gehakkelde aurelia zijn er gezien, maar ook gefotografeerd. Ook aan de boeiende wereld van de flora en de paddenstoelen is uitvoerig aandacht besteed. Natuurlijk hebben ook zij genoten van de vele watervogels. Met verbazing is gekeken naar een visser, die in no-time enkele snoeken ving. Het zal u niet verbazen dat ook dit tafereel op de gevoelige plaat is vastgelegd.

Menige snoek werd gevangen foto Marcel Grunder

Via Stralsund werd de tocht voortgezet naar het vasteland, waarbij aansluitend de Boddenküste in het Nationalpark werd bezocht. Een grote aalscholverkolonie bij de Prohner Stausee kreeg hierbij volop aandacht. Natuurlijk werd ook het kraanvogelinformatiecentrum in Gross Mohrdorf met een bezoekje vereerd. Met veel extra kraanvogelbagage op zak werd laat in de middag koers gezet richting Bisdorf. Deze keer waren ze ruimschoots op tijd om het aanvliegen van kraanvogels naar de slaapplek van meet af aan te kunnen mee maken. De kraanvogels waren dit keer overigens duidelijk later dan in ons geval, twee dagen eerder.

Het gezelschap onder de bezielende leiding van Jan N. heeft daar intens kunnen genieten van de vele kraanvogels, die uit alle richtingen kwamen aangevlogen. Zoals Marcel het verwoordde: "Het was zeer indrukwekkend gebeuren". Op enig moment verzamelden zich maar liefst 8000 kraanvogels in de buurt van de *Grosser Werder.*

Iedereen was diep onder de indruk van dit alles, temeer daar de lucht bij het ondergaan van de zon ook nog eens een heel aparte kleur aannam. Als je er een kleur bij zou moeten bedenken, dan zou zalmkleurig er wellicht het dichtst bij in de buurt komen. Oordeelt u echter zelf.

Zalmkleurige lucht met kraanvogels foto Marcel Grunder

Zondag 20 september 2015:

Dit is de dag van de terugreis. We hebben weer heel wat kilometers en reistijd voor de boeg. Om 09.00 uur hebben we een afspraak met onze huismeester. Verrassend genoeg is iedereen, met uitzondering van de kamergenoten van appartement IV, vroegtijdig klaar voor vertrek. Het kan dus wel …….. Paul is zelfs al als eerste tegen half negen vertrokken. Kennelijk wil hij op tijd de kennelijk voor hem lastige Autobahnkreuz bij Hamburg voorbij zijn.

Volgens onze huismeester is alles dik in orde, zeker nadat hij er op gewezen is dat we voor hem een hoeveelheid overgebleven voedingswaren en gerstenat hebben achter gelaten. We nemen daarna hartelijk afscheid van elkaar.

Samensteller dezes, met aan boord Johan en Laurents, hebben zich voorgenomen om in de buurt nog wat vogelopnames te maken. Al doende rinkelt een half uur later de telefoon. De huismeester aan de lijn. De sleutels van appartement IV ontbreken! Als we navraag doen bij de laatste bewoners, blijkt Willy deze nog in zijn jaszak te hebben. Ze zijn dan al enige tijd onderweg. Gelukkig kunnen we afspreken dat de sleutels bij thuiskomst mogen worden terug gestuurd. Wat kunnen we nog meer verwachten?

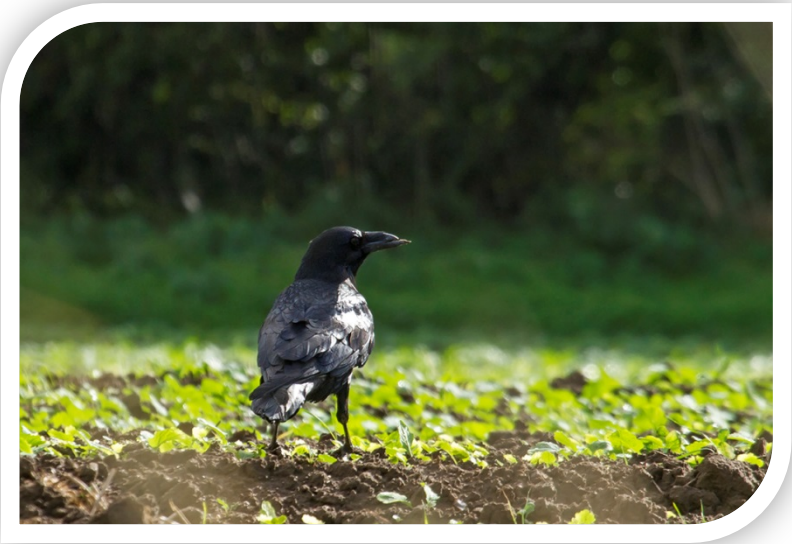

Raaf met verlengde ondersnavel foto Wim Wijering

Zelf rijden we intussen door richting Ralswiek en zien na een poosje grote groepen kraanvogels op de akkers staan. Deze soort verveelt nooit. Ze zijn echter enorm schichtig en vliegen bij het minste of geringste op.

Waarschijnlijk heeft dat te maken met de gelijktijdige aanwezigheid van kolganzen, die zo mogelijk nog schuwer zijn. We rijden door en laten de vogels met rust. Dan ontdekken we niet veel later een raaf op de grond. Deze lijkt beter fotografeerbaar, maar jammer genoeg staat de zon niet helemaal goed. Nochtans worden er wel wat opnames gemaakt, voordat de vogel op de wieken gaat. Als we op het display kijken of de foto's gelukt zijn, zien we tot onze verbazing dat de vogel een sterk verlengde en vervormde ondersnavel heeft. Lastig foerageren lijkt ons. De vogel oogt evenwel gezond.

Rode wouw met kraanvogels op de achtergrond foto Wim Wijering

Niet veel later verschijnt er een rode wouw aan het firmament met op de achtergrond overvliegende kraanvogels. Omdat de vogel door bosschage aan het oog wordt onttrokken, stappen we uit. Meteen vliegt er een grote groep ringmussen uit de bosjes. Die zijn hier veel talrijker dan bij ons. Als we ook de rode wouw hebben "gekiekt" zien we niet veel later nog eens vier exemplaren. Zoveel hebben we er tot dusverre niet gezien op Rügen. Waarschijnlijk zijn ze op doortrek. De tijd vliegt en ook wij besluiten aan onze terugreis te beginnen. Niet veel later zien we in het voorbijgaan een smelleken. We besluiten om door te rijden en vooraleerst niet meer te stoppen.

Tja en dan begint het een beetje te regenen, terwijl gelijktijdig de zon schijnt. U raadt het al; er ontstaat een pracht van een regenboog. Met ons stoppen meerdere automobilisten op een geschikte parkeerplek om van dit boeiende natuurverschijnsel opnames te maken. Als je goed kijkt is het zelfs een dubbele regenboog. Dit is echt de laatste opname. Op dus naar Twente!

Een pracht van een regenboog foto Johan Drop

Op weg naar Stralsund zien we wederom grote groepen kraanvogels. Ze staan prachtig in het zonnetje, wat intussen weer is gaan schijnen. Jammer genoeg zit er een spoorweg tussen ons en de vogels. Doorrijden dus, ook als we nog een blauwe kiekendief te zien krijgen. Helaas komen we tussen Bremen en Osnabrück nog anderhalf uur in de file te staan. Maar ach wat geeft het; vorig jaar stonden we, komend vanuit Falsterbö, maar liefst vijf uur in de file. In de vooravond zijn we weer thuis en kunnen we - vele ervaringen rijker - terugzien op een enerverende meerdaagse excursie.

Tot slot:

Marcel meldt achteraf dat zij de file voorbij Bremen via het slimme navigatiesysteem hebben weten te omzeilen. Ook laat hij weten dat ze onderweg - de één uur eerder vertrokken - Paul al zwaaiend hadden ingehaald. Dit zegt wellicht iets over de chauffeur, het navigatiesysteem dan wel de snelheid. Of wellicht een combinatie hiervan. U mag het zeggen.

Jan G. meldt op zijn beurt dat zij onderweg een prachtige ervaring hebben mee gemaakt van een zeearend die op slechts enkele meters (waarschijnlijk met een lichte overdrijvingsfactor) over hun auto zou zijn gevlogen.

Hermie laat voorts na enkele dagen weten dat de sleutels van huisje IV met succes zijn terug gestuurd naar de rechtmatige eigenaar.

Tot slot hebt u van ons nog het vogellijstje van onze vijfdaagse op Rügen tegoed. Hierop prijken al met al toch nog 117 soorten. Dat zijn er weliswaar 13 minder dan in 2006, maar destijds duurde onze meerdaagse excursie een dag langer met bovendien minder culturele hoogtepunten.

We kunnen nochtans terugzien op een gezellige, incidentrijke en alleszins interessante vijfdaagse. Een woord van dank is op zijn plaats aan Gerald, Silvia Laurents, Johan, Jan G. en Marcel voor het aanleveren van de foto's. Paul, Marcel en Silvia worden daarnaast dank gezegd voor het aanleveren van tekst en tekstdelen. Until next time.

Samenstelling en overige foto's: Wim Wijering

Waarnemingslijst.

5 daagse reis 16 t/m 20 september 2015 NVWG de Grutto Rügen / Nord Vorpommern / Mecklenburg										
Groepen	GR1	Wim Wijering			GR2	Jan Nijmeijer				Totaal
	16-9-15		17-9-15		18-9-15		19-9-15		20-9-15	
	GR1	GR2	GR1	GR2	GR1	GR2	GR1	GR2	GR1	
Aalscholver	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Baardmees		X					X	X		X
Blauwe kiekendief			X							X
Blauwe reiger	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Boerenzwaluw	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Bontbekplevier							X			X
Bonte kraai	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Bonte strandloper			X					X		X
Bonte vliegenvanger					X	X				X
Boomklever			X	X	X	X				X
Boomkruiper			X	X			X			X
Boomvalk					X	X				X
Bosuil							X			X
Braamsluiper			X							X
Brilduiker			X					X		X
Bruine kiekendief	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Buizerd	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Dodaars			X	X			X			X
Drieteenstrandloper								X		X
Eidereend					X	X				X
Ekster	X		X	X	X	X	X	X		X
Fuut			X	X			X	X		X
Gaai				X			X	X	X	X
Geelgors	X	X	X	X	X	X		X	X	X
Gekraagde roodstaart				X	X	X				X
Gele kwikstaart	X	X	X	X	X	X			X	X
Glanskop				X			X	X		X
Goudhaantje				X			X			X
Goudplevier	X	X	X		X	X				X
Goudvink			X				X	X	X	X
Grasmus			X					X		X
Graspieper	X		X	X	X	X	X			X
Grauwe gans	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Grauwe klauwier							X			X
Grauwe vliegenvanger				X	X	X		X		X

Groenling	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Groenpootruiter			X		X		X			X
Grote bonte specht			X	X	X		X	X		X
Grote canadese gans	X		X		X	X	X	X		X
Grote stern					X					X
Grote zilverreiger			X	X	X	X	X	X		X
Grote Mantelmeeuw	X		X		X	X	X			X
Havik		X	X							X
Heggenmus			X		X		X			X
Holenduif			X		X					X
Houtduif	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Huismus	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Huiszwaluw			X		X	X	X			X
IJsvogel			X				X			X
Kanoet								X		X
Kauw			X		X	X	X		X	X
Keep								X		X
Kievit	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Kleine mantelmeeuw			X		X		X			X
Kneu	X		X	X	X	X		X	X	X
Kobbelzwaan	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Kokmeeuw	X		X	X	X	X	X		X	X
Koolmees	X		X		X	X	X	X		X
Kortsnavelboomkruiper				X						X
Kraanvogel	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Krakeend			X	X			X	X		X
Kuifeend			X				X			X
Matkop				X				X		X
Meerkoet			X	X	X		X	X		X
Merel	X	X	X	X	X	X		X	X	X
Middelste zaagbek					X	X				X
Oeverloper			X		X	X				X
Oeverzwaluw			X		X					X
Paapje					X					X
Pijlstaart			X							X
Pimpelmees	X		X	X	X	X	X	X		X
Putter		X	X	X	X	X	X	X		X
Raaf	X	X	X		X		X	X	X	X
Regenwulp						X		X		X
Reuzenstern			X		X			X		X
Rietgors							X			X
Ringmus	X	X		X		X		X	X	X

Rode wouw			X			X		X	X	X
Roek			X		X					X
Roodborst	X		X	X		X		X		X
Roodhalsfuut						X	X			X
Reuzenstern			X		X					X
Sijs			X		X	X		X		X
Slobeend			X	X						X
Smelleken	X	X							X	X
Smient			X	X	X		X	X		X
Sperwer	X	X	X	X	X	X		X		X
Spreeuw	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Staartmees					X			X		X
Stormmeeuw			X		X		X			X
Tafeleend		X	X	X	X		X	X		X
Tapuit	X	X	X		X	X				X
Tjiftjaf		X	X	X	X	X	X			X
Torenvalk	X		X	X	X	X	X	X	X	X
Tureluur			X		X	X		X		X
Turkse tortel	X		X	X	X		X	X	X	X
Veldleeuwerik		X	X		X	X		X		X
Vink	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Waterhoen			X	X	X			X		X
Waterral			X							X
Watersnip		X			X	X		X		X
Wilde eend	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Winterkoning			X		X	X		X		X
Wintertaling	X		X		X		X			X
Witoogeend								X		X
Witte kwikstaart	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Wulp			X		X	X	X	X		X
Zeearend			X	X		X	X	X		X
Zilvermeeuw	X		X	X	X	X	X			X
Zilverplevier		X	X			X		X		X
Zomertaling						X				X
Zwarte kraai	X		X	X	X		X	X	X	X
Zwarte mees							X			X
Zwarte roodstaart	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Zwarte ruiter			X		X	X	X	X		X
Zwarte specht							X	X		X
Zwartkop			X					X		X
	41	**33**	**86**	**55**	**75**	**62**	**65**	**67**	**33**	**117**